

Въведение

Всички обичат разбойниците

Джордж Р. Р. Мартин

...макар че понякога съжаляваме за това.

Мошеници, измамници и негодяи. Нехранимайковци, крадци, изменници и вагабонти. Лоши момчета и момичета. Хитреци, съблазнители, изкусители, използвачи, фалшификатори, позьори, авантюристи, негодници... те са познати с много имена и се появяват отново и отново във всякакви истории, във всички жанрове на земята, в митовете и легендите... както и в историята на човечеството, разбира се. Те са децата на Локи от скандинавските саги и братята на Койота от индианските митове. Понякога са герои. Друг път са злодеи. Но най-често са нещо по средата, в различни нюанси на сивото... а сивото отдавна е любимият ми цвят. Защото е много по-интересно от черното или бялото.

Предполагам, че винаги съм си падал по разбойниците. Когато бях малко момче през петдесетте, понякога ми се струваше, че половината предавания по телевизията са семейни комедии, а другата половина – уестърни. Баща ми обожаваше уестърни, така че съм ги гледал всичките – безкраен парад от пазители на закона и шерифи от Дивия запад, до един с квадратни челюсти, един от друг по-героични. Шериф Дилън беше като канара, Уайът Ърп беше смел, дързък и безстрашен (буквално – точно това беше текстът на песента по време на началните надписи), а колкото до Самотния рейнджър, Хопалонг Касиди, Джин Отри и Рой Роджърс, те бяха истински герои – благородни, достопочтени, идеални модели за подражание на всяко подрастващо момче... но някак си нито един от тях не ми се струваше истински. Любимите ми герои от уестърните бяха двамата, които разчупваха този калъп: Паладин, който се обличаше в черно (като злодей), когато беше на мисия в прерията, и като женствено конте, когато беше в Сан Франциско, „запознаваше се“ (на това място следва многозначително прокашляне) с различна красива жена всяка седмица и предлагаше услугите си за пари (а истинските герои не се интересуваха от пари); и братята Маверик (особено Брет), които бяха очарователни мошеници и предпочитаха комарджийската униформа от черен костюм, тънка вратовръзка и луксозна жилетка пред традиционното шерифско елече, значка и бяла шапка, а освен това беше много по-вероятно да ги видиш на масата за покер, отколкото като участници в престрелка.

И знаете ли какво, от дистанцията на времето сериалите „Маверик“ и „Револвер под наем“ изглеждат много по-адекватно от повечето традиционни

уестърни, създадени по същото време. Може да възразите, че са имали по-добри сценарии, по-добри актьори и по-добри режисьори от повечето останали „конни опери“ в конюшната на телевизията, и няма да сгрешите... но аз си мисля, че и факторът „разбойници“ има нещо общо с това.

Но не само почитателите на старите телевизионни уестърни могат да оценят един добър разбойник. Истината е, че разбойникът е архетипен герой, който прекосява границите на всякакви медии и жанрове.

Клинт Истуд стана звезда, защото играеше роли като Лошия Йейтс, Мръсния Хари и Мъжа без име – до един разбойници. Ако вместо това му бяха дали ролите на Добрия Йейтс, Чистия Били и Мъжа, който си носи два различни вида документи за самоличност, никой никога нямаше да е чувал за него. Вярно е, че в колежа се запознах с едно момиче, което предпочиташе Ашли Уилкс, с неговото благородство и саможертва, пред онзи негодник Рет Бътлър, комарджията и контрабандиста... но май нямаше никоя като нея. Всяка друга жена, с която съм се запознавал през живота си, дори няма да се замисли, преди да избере Рет Бътлър пред Ашли, да не говорим за Франк Кенеди или Чарлз Уилкс. Харисън Форд го играе малко разбойник във всеки филм, в който участва, но естествено, всичко започна с Хан Соло и Индиана Джоунс. Има ли някой, който наистина да харесва Люк Скайуокър повече от Хан Соло? Вярно, че Хан участва в приключението само заради парите, той си го казва в самото начало... но точно затова е толкова вълнуващо, когато все пак се връща на финала на „Междузвездни войни“, за да пусне онази ракета в задника на Дарт Вейдър. (О, и между другото, той стреля ПРЪВ в бара на контрабандистите в Мос Айсли, колкото и да се опитва да го промени Джордж Лукас в новите версии.) А колкото до Инди... Инди е класически разбойник. Изобщо не беше честно как извади пистолета си, за да застреля онзи тип с ятагана... но пък беше страхотно, нали?

Но разбойниците не са на върха само в телевизията и филмите. Погледнете в книгите.

Например във фентъзита.

Фентъзито обикновено се определя като жанр, в който абсолютното добро се изправя срещу абсолютното зло, и това наистина се случва доста често, особено в ръцете на безбройните имитатори на Толкин с техните безконечни черни господари, зли слуги и герои с квадратни челюсти. Но във фентъзито има един по-стар поджанр, наречен „меч и магия“, където абсолютно гъмжи от разбойници. Конан Варварина например се определя като герой, но нека не забравяме, че освен това е бил крадец, грабител, пират, наемен войник и най-сетне узурпатор, който е седнал на чужд трон... и е преспал с всяка привлекателна жена по пътя си. Фафърд и Сивия мишелов са още по-големи разбойници, макар и с не толкова успешна кариера. (Изглежда малко вероятно някой от тях да стане крал.) А освен

това го има и Кугел Мъдрия, абсолютно аморалния (и напълно очарователен) герой на Джек Ванс, който винаги се оплита в собствените си мрежи, но все пак...

В историческите романи също се срещат многобройни дръзки и лукави негодници, на които не може да се разчита. Тримата мускетари определено имат някои разбойнически качества. (Човек не може да кръстоса шпаги с многобройни противници, ако не ги притежава.) Рет Бътлър беше също толкова голям разбойник в романа, колкото и в екранизацията по него. Майкъл Шейбон ни даде двама чисто нови, чудесни разбойници в лицето на Амрам и Зеликман – героите на историческата му новела „Странстващите господа“ – и поне аз се надявам да видим още много от техните приключения. И разбира се, да не забравяме за безсмъртния герой на Джордж Макдоналд Фрейзър на име Хари Флашман (или ако трябва да кажем цялото му име заедно с титлите: сър Хари Паджет Флашман, носител на кръст „Виктория“, командир на ордена на Бат и рицар на ордена на Индийската империя) – герой, който е донякъде заимстван от Том Браун от едноименния класически ученически роман на Томас Хюз (нещо като „Хари Потър“, но без квидич, вълшебства и момичета). Ако не сте чели романите за Флашман (можете да пропуснете книгата на Хюз, освен ако не си падате по викторианска дидактика), ви предстои да се запознаете с един от най-великите разбойници в световната литература. Завиждам ви за това преживяване.

А уестърните? Дявол да го вземе, целият Див запад гъмжи от разбойници. Героите извън закона се срещат също толкова често, колкото и злодеите извън закона, ако не и по-често. Били Хлапето? Джеси Джеймс и бандата му? Док Холидей – единственият зъболекар, който е участвал в голямата престрелка в „О.К. Корал“? А ако още веднъж хвърлим поглед към телевизора – този път към НВО, – ще видим и легендарния сериал „Дедууд“ и разбойника в центъра на всички събития Ал Суерингън. Великолепно изигран от Йън Макшейн, Суерингън напълно открадна любовта на зрителите на този сериал от така наречения главен герой, шерифа. Но в това няма нищо чудно: разбойниците умеят да крадат какво ли не. Това е едно от нещата, в които са най-добри.

А какво ще кажете за любовните романи? Уха! В любовните романи почти винаги разбойникът е този, който спечелва сърцето на момичето. В днешно време почти също толкова често се случва разбойникът да Е момичето, което е още по-готино. Винаги е приятно да се види как едно правило се обръща надолу с главата.

В криминалните романи има цели поджанрове, посветени на разбойниците. Частните детективи винаги са били такива; ако играеха по правилата и се интересуваха само от фактите, нямаше да бъдат частни детективи, а полицаи. А те не са.

Мога да продължа още. Белетристика, готически романи, свръхестествен романс, чиклит, хорър, киберпънк, стиймпънк, ърбън фентъзи, трагедии, комедии,

еротика, трилъри, космически опери, каубойски романи, спортни романи, военни романи... във всички жанрове и поджанрове се срещат разбойници; и почти винаги става така, че те стават най-популярните герои, най-любими на читателите.

Уви, всички тези жанрове не са представени в тази антология... макар че ми се иска да беше така. Може би това желание се дължи на разбойника в мен – на онзи, който обича да оцветява извън очертанията, – но истината е, че аз не зачитам особено жанровите бариери. В днешно време съм най-известен като автор на фентъзи, но „Разбойници“ не е просто фентъзи антология... макар че ще откриете много добро фентъзи в нея. Моят колега съставител Гарднър Дозоа беше главен редактор на списание за научна фантастика в продължение на цели десетилетия, но „Разбойници“ не е и антология с научна фантастика... макар че ще откриете в нея и няколко новели, по-добри от всичко, което се публикува в месечните списания за научна фантастика.

Подобно на „Воини“ и „Опасни жени“ – предишните ни съвместни многожанрови антологии, идеята на „Разбойници“ е да прескача границите на всички жанрове. Темата ни е универсална, а и двамата с Гарднър обичаме всякакви добри истории, независимо в какво време, място или жанр се развиват, така че се заехме да поканим известни автори от всякакви области: мистерии, епична фантастика, меч и магия, ърбън фентъзи, научна фантастика, романс, криминалета (както по-меки, така и по-брутални), трилъри, исторически романи, уестърни, пог, хорър... каквото се сетите. Не всички се отзоваха на поканата, но много от тях го направиха и резултатите са на следващите страници. Участниците в тази антология са като списък с най-известните и популярни имена от жанровата литература, представители на десетки различни издателства и също толкова различни жанрове. Помолихме всеки от тях за едно и също – история за разбойник, изпълнена с ловки обрати, коварни планове и неочаквани изненади. Нито един от авторите не беше ограничен в определен жанр. Някои избраха да пишат в жанра, в който са най-популярни. Други решиха да опитат нещо различно.

Във въведението на „Воини“, първата от нашите многожанрови антологии, аз разказах как съм отраснал в градчето Бейон, щата Ню Джърси, през петдесетте години – градче, в което нямаше нито една книжарница. Купувах всичките си книги от новинарски будки и от рафтовете в дъното на универсалния магазин, направо от стелажите. Романите с меки корици, подредени на тези стелажки, не бяха разделени по жанрове. Всичко беше натрупано на едно място – един екземпляр от това, два от онова. Човек можеше да види „Братя Карамазови“ между някой любовен роман за медицински сестри и последното приключение на Майк Хамър, описано от Мики Спилейн. Дороти Паркър и Дороти Сейърс бяха рамо до рамо с Ралф Елисън и Дж. Д. Селинджър. Макс Бранд беше съсед на Барбара Картланд. Алфред ван Вогт, П. Дж. Удхаус и Х. Ф. Лъвкрафт бяха натъпкани при Ф. Скот Фицджералд. Мистерии, уестърни, готика, романи за призраци, класики на английската литература, най-новите представители на „високата литература“ и разбира се, научната фантастика, фентъзи и хорър – всичко беше на едно място

по тези стелажи, както и на същите стелажи в десетки хиляди други малки градчета.

На мен това ми харесваше. И все още ми харесва. Но през десетилетията, които изминаха оттогава (твърде много десетилетия, опасявам се), книгоиздаването се промени, веригите от книжарници се умножиха, а границите между жанровете се затегнаха. Според мен това е жалко. Книгите би трябвало да разширяват хоризонтите ни, да ни отвеждат на места, където не сме били, и да ни показват неща, които не сме виждали – да ни дават нови гледни точки към света. Ако се ограничавате само в един жанр, вие им пречите да правят всичко това. Ограничавате и себе си. И тогава ми се струваше, и сега все още мисля така, че има само два вида истории – добри и лоши – и няма смисъл от никакво друго разделение.

Смятам, че в тази книга има някои много добри истории. На следващите страници ще откриете разбойници от всякакъв вид, размер и цвят, в широк спектър от различни сюжети, в здравословен микс от различни жанрове и поджанрове. Но няма как да знаете в какви жанрове и поджанрове, докато не ги прочетете, защото двамата с Гарндър, в най-добрата традиция на онези стелажи от миналото, сме ги разбъркали всичките. Предполагаме, че някои от следващите истории са написани от любимите ви автори; други са от писатели, за които (все още) не сте чували. Надяваме се, че докато стигнете до края на „Разбойници“, някои от последните ще са се превърнали в някои от първите.

Пожелаваме ви приятно прекарване... но внимавайте. На някои от господата и прекрасните дами, с които ще се запознаете на следващите страници, не бива да се вярва напълно.